

*Комунальний заклад
«ЗАПОРІЗЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ»
Запорізької обласної ради*

IX Міжнародна виставка

«Сучасні заклади освіти - 2018»

**Номінація «Упровадження
сучасних засобів навчання, проектів,
програм і технологій для
вдосконалення та підвищення
ефективності навчально-виховного
процесу».**

**Тема інноваційного проекту «Формування
партнерських відносин батьків та вчителів як засіб
розвитку особистості учня» на базі комунального закладу
«Дніпрорудненська гімназія«Софія- загальноосвітня школа
I-III ступенів №1» Запорізької області**

Автор проекту: педагогічний колектив

Науковий керівник : Побірченко Неоніла Антонівна , доктор психологічних наук, професор

Науковий консультант: Ястребова Валентина Яківна, кандидат педагогічних наук, професор кафедри менеджменту освіти та психології КЗ «ЗОІПО»

Запоріжжя 2018

Опис інноваційної розробки з теми

«Формування партнерських відносин батьків та вчителів як засіб розвитку особистості учня»

Найважливішими соціальними інститутами, на які покладено відповідальність за навчання й виховання молоді, є сім'я та школа. Це підкреслено й у цілому ряді законодавчих документів, зокрема в Законі України «Про загальну середню освіту, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст.

У сім'ї та освітнього закладу спільна мета - виховати особистість, здатну реалізувати себе в громадянському, професійному й сімейному аспектах. Ці дві суспільні інституції доповнюють одна одну в розвитку дитини й мають свою специфіку.

Сім'я є персональним середовищем життя й розвитку особистості, якість якого визначається параметрами конкретної родини, а саме:

- взаєминами її членів, особливістю структури сімейного життя, принципами розподілу сімейних ролей, їхнім використанням;
- індивідуальністю подружжя (характер, ціннісні орієнтації, смаки, звички, особливості потребнісно - мотиваційної сфери тощо);
- соціальним призначенням кожного суб'єкта родинних взаємин.

Освітній заклад - один з важливих інститутів суспільства, що виконує соціальні функції, основною серед яких є формування особистості як невід'ємної частини соціуму, її ціннісних орієнтацій. Важливим призначенням закладу освіти є адаптація особистості до умов соціального оточення, професійно-економічна орієнтація молоді, а також трансляція й поширення культури в суспільстві.

У 2002 - 2008 роках педагогічний колектив гімназії «Софія» як експериментальний навчальний заклад всеукраїнського рівня працював над проблемною темою «Соціалізація учнівської молоді в умовах малого міста України», з 2008 – « Вибір успішної професії». У ході роботи члени педколективу звернули увагу щодо впливу сім'ї на соціалізацію учнів, вибір учнями профілю навчання та вибору свого професійного майбутнього і прийшли до висновків, що формування особистості дитини залежить від стилю життя сім'ї, способу організації життя, характеру взаємостосунків між подружжям, участі обох батьків у вихованні, організації дозвілля сім'ї, ставлення батьків до негативних звичок тощо.

Сім'я чинить позитивний вплив на формування особистості, коли:

- між членами сім'ї існують добрі, відверті стосунки;
- батьки вірять у життєві успіхи дітей, проявляють адекватні очікування;
- діти, з одного боку, включені до прийняття сімейних рішень, з іншого мають свої власні завдання стосовно інших членів сім'ї;
- стосунки між батьками та дітьми базуються на взаємній підтримці;
- батьки цікавляться справами дітей, проявляють увагу до їхніх проблем, беруть участь у житті дітей.

У зв'язку з соціально - економічною ситуацією, що склалася, батьки все частіше перекладають відповідальність за виховання і навчання дітей на освітній заклад. Або, навпаки, у багатьох сім'ях не вважають за необхідне звертатися до педагогів з приводу проблем, які виникають у батьків з вихованням власних дітей. Інколи батьки звертаються до педагогів, коли

вже буває пізно. Контакт з батьками як взаємодія може бути встановлений лише за умови, що обидва суб'єкти усвідомлюють: тільки спільними зусиллями можна створити умови для розвитку та виховання дитини, допомогти їй у набутті необхідного соціального досвіду, тобто за умови соціально – педагогічного партнерства обох виховних інституцій.

Проблемам сім'ї й сімейного виховання, а також партнерським взаєминам школи та сім'ї в навчанні й вихованні дітей присвячені наукові та науково-методичні праці українських (І. Бех, Т. Кравченко, Т. Олексієнко, В. Пустовіт, О. Бойко) і зарубіжних (Т. Волікова, Т. Гаврілова, І. Гребеннікова, Т.Гордон, К.Хорні та ін.) дослідників.

Гострота проблеми взаємин батьків та педагогів в сучасних умовах може бути знята за певних умов. Необхідно, аби суб'єкти взаємодії усвідомили й перетворили реально існуючі зв'язки та на цьому ґрунті вибудовували основи культури й професіоналізм, що необхідно для розв'язання проблем дитини. Тому *заклад освіти має стати соціально - педагогічною системою, що включає в себе взаємодію педагогів та батьків як рівноправних партнерів, які прагнуть до діалогу, міжособистісного спілкування, широкого соціального співробітництва.*

Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. *Школа ініціює залученість родини до побудови індивідуальної освітньої траєкторії дитини.* Такі партнерські відносини дозволять краще пізнати дитину, подивитися на неї з різних позицій, побачити в різних ситуаціях, а отже, допомогти в розумінні її індивідуальних особливостей, розвитку здібностей, подоланні негативних вчинків і проявів у поведінці, формуванні цінних життєвих орієнтацій.

Соціальна ситуація вимагає спеціальних програм освіти батьків і педагогів, що пов'язано із суттєвими ускладненнями в особистісному розвитку дітей.

Все вищесказане переконує в тому, що ***проблема формування партнерських відносин батьків та вчителів як засобу розвитку особистості учня є актуальною*** для кожного сучасного освітнього закладу, і в її вирішенні повинні брати участь усі без винятку педагоги.

У роботі педагогічний колектив закладу освіти спирається на нормативну базу: Конституцію України, Національну Доктрину розвитку освіти України у ХХІ ст., Конвенцію ООН про права дитини, Закон „Про освіту”, Державну національну програму „Діти України”, Національну програму виховання дітей та учнівської молоді в Україні, „Положення про середній загальноосвітній навчальний заклад”;

Вбачаємо важливими у роботі над даною проблемою: положення психолого-педагогічної науки про соціальну сутність виховання (І.Бех, Л.Виготський, І.Кон);

положення психолого-педагогічної науки про дитину як об'єкт і суб'єкт виховання (Л.Артемова, Я.Коломінський, В.Петровський, Ю.Приходько);

положення про виховний вплив сім'ї (Ю.Азаров, С.Русова, М.Стельмахович, В.Сухомлинський);

процес взаємодії батьків і дітей (А.Адлер, Е.Берн, Т.Гордон, К.Хорні).

Організація партнерських стосунків вимагає зміни традиційних установок учителя і батьків. Такі зміни обов'язково позначаються на стосунках між освітнім закладом та сім'єю, зокрема на їх деформалізації. Ми усвідомлюємо, що батькам і педагогам доцільно організовувати свою спільну діяльність так, щоб найповніше враховувались у конкретних ситуаціях інтереси закладу освіти, сім'ї та дітей. Деформалізація відносин між сім'єю та освітнім закладом стимулюватиме пошук нових шляхів, форм і методів взаємодії вчителя з учнями та їхніми батьками. Необхідність організувати роботу з батьками диктується зовсім не обов'язком батьків

«допомагати школі»- школа повинна сама справлятися професійно зі своїми функціями. *Робота з батьками викликана турботою про індивідуальний розвиток кожного школяра: треба, щоб в сім'ї йому були створені сприятливі умови, і сімейне виховання знаходилося в гармонії з системою шкільного виховання, і виховні результати школи не «стиралися» сім'єю, щоб не було педагогічного протистояння сім'ї і закладу освіти, від якого страждає, в першу чергу, учень і його розвиток.*

Тому ми визначаємо соціально – педагогічне партнерство сім'ї і освітнього закладу як детально пророблену й гнучку форму співробітництва, побудовану на чіткому розподілі ролей, відповідальності, співучасті в освітньому процесі дітей, які вміщують соціальні й педагогічні аспекти.

Основою реалізації моделі партнерських відносин освітнього закладу з сім'єю, а також суттю **очікуваного результату** є зріла суб'єктна позиція батьків, які свідомо беруть на себе відповідальність за виховання дітей. Саме сформованість такої позиції з боку батьків і повага до проблем сім'ї та вияв потреби у наданні допомоги в їхньому вирішенні з боку педагогів є гарантією успішної реалізації моделі партнерської взаємодії.

Взаємодія будується на таких основних **принципах та функціях**:

1. *Принцип згоди.* Забезпечує обопільне розуміння виховної мети й взаємної довіри партнерів при створенні сприятливих умов для життя дитини:
 - заклад освіти розкриває мету виховання, родина осмислює її, висловлює думку;
 - заклад освіти повідомляє про свої функції, родина висловлює думку про продуктивність цих функцій;
 - заклад освіти наділяє обов'язками, родина погоджується створювати необхідні умови;
 - заклад освіти відкриває психологію любові, родина навчається мистецтва любити дітей.
2. *Принцип поєднання* допомагає зберегти гармонійність шкільних і сімейних норм та вимог до дитини:
 - заклад освіти оповіщає про педагогічні вимоги, родина підтримує ці вимоги;
 - заклад освіти інформує про хід розвитку дітей, родина повідомляє про проблеми сімейного виховання;
 - заклад освіти ознайомлює з виховними заходами, родина погоджується сприяти їм;
 - заклад освіти пред'являє свою роботу, родина вносить корективи в сімейне виховання.Реалізація цього принципу ґрунтується на всебічному вивченні особистості дитини на основі комплексу педагогічних та психологічних методик.
3. *Принцип співпереживання*, спрямований на збереження високого рівня доброзичливості двох партнерів як умови їх взаємодії й поваги один до одного:
 - заклад освіти виявляє належну увагу батькам, родина дякує і приділяє відповідну увагу;
 - заклад освіти виховує в дітей любов до родини, а вона засвідчує безумовну повагу доосвітнього закладу;
 - заклад освіти знайомить з подіями, які в ньому відбуваються, родина виявляє цікавість до життя всіх дітей.
4. *Принцип причетності* сприяє домовленості про взаємну турботу й поліпшення життєдіяльності дитини:
 - заклад освіти інформує про свої потреби, родина надає матеріальну допомогу;
 - заклад освіти запрошує обговорити проблеми, родина бере участь в обговоренні проблем;

- заклад освіти просить про забезпечення дитини, родина забезпечує дитину необхідними засобами.

5. *Принцип спільної діяльності* передбачає реальні спільні дії, які сприяють розвитку дитини:

- заклад освіти інформує про плани роботи, родина оцінює вплив школи на дітей;
- заклад освіти розкриває складні проблеми, родина визначає міру сприяння їхньому вирішенню, родина відгукується на запрошення й бере участь;
- заклад освіти повідомляє про необхідність допомоги, родина пропонує допомогу та висуває пропозиції;
- заклад освіти організує спільну справу, родина бере участь у ній.

6. *Принцип взаємної відповідальності*. Батьківська й учительська відповідальність виховується так само, як будь-яка інша якість особистості. Освітній заклад чітко визначає, який рівень відповідальності може нести та чи інша сім'я (той чи інший педагог), і розподіляє свою увагу й підтримку родинам і педагогічні доручення педагогам диференційовано.

Отже, принципи взаємодії «освітній заклад – родина» збагачують сімейне виховання цивільними, загальними мотивами, об'єднуючи соціальну та персональну сторони життя дитини.

Виходячи з цього, педколективом для налагодження дієвого взаємозв'язку і ефективної співпраці з батьками були визначені такі **завдання**:

- вивчення виховного потенціалу сімей;
- підвищення рівня педагогічної культури батьків;
- безпосереднє включення батьків до освітнього процесу;
- вироблення єдиного виховного впливу з боку батьків і закладу освіти на дитину.

За сучасних умов необхідно спрямувати виховну діяльність сімей, а розпочинати цю роботу необхідно з вивчення особливостей сімей. Для цього ми скористалися програмою вивчення сім'ї вихованця за М.Ю.Красовицьким.

Основне завдання в дослідженні сімейного виховання полягає в налагодженні контактів з батьками, ознайомленні з усією родиною учня, побутовими умовами, системою моральних цінностей сім'ї, стосунками батьків і дітей, з'ясуванні, що досягнуто у сімейному вихованні і яка допомога потрібна батькам.

Складаючи характеристику сім'ї, вчитель обов'язково враховує наступне: склад сім'ї (повна, неповна); стиль сімейного виховання (авторитарний, авторитетний, ліберальний, невизначений); причини недоліків сімейного виховання (матеріальне неблагополуччя, відсутність єдиних вимог, дитяча бездоглядність, розбещеність, перекладання обов'язків виховання на школу). Все це дає змогу досягти найвищих критеріїв сформованості педагогічної культури сім'ї, виховати розвинуту дитину, у якій буде сформована адекватна самооцінка, потреба гуманних взаємин з іншими людьми.

Проведене діагностичне дослідження виявило, що серед 839 учнів освітнього закладу 80% виховуються у повних сім'ях, а 20% - у неповних. 8 дітей, що залишились без батьківського піклування, 21 дитина – це учні з особливими потребами (діти – інваліди). За складом переважають сім'ї, де є 2 дітей (таких сімей 59%), 35% наших школярів є єдиними дітьми у своїх сім'ях, 6% виховуються в багатодітних сім'ях.

Проведена діагностику виховного потенціалу сім'ї (за методикою «Аналіз сімейних взаємин» (АСВ) Е. Ейдемільера, В.Юстицького) дала можливість з'ясувати особливості відносин батьків з дитиною, задоволення її потреб, рівня й адекватності вимог до неї.

Задоволення освітнім процесом батьків визначили за допомогою анкет «Вивчення характеру стосунків між педагогами та батьками», «Громадська оцінка і підтримка освітнього закладу батьками», «Школа очима батьків». Діагностичний інструментарій для учнів (анкети «Моє життя в сім'ї та школі», «Моя школа») допоміг з'ясувати атмосферу, в якій перебувають учні в сім'ї та закладі освіти.

На основі діагностики здійснюємо планування та організацію роботи з формування культури батьків у вихованні дітей як на рівні закладу освіти, так і на рівні класних керівників.

Шляхом підвищення педагогічної культури є психолого – педагогічна освіта, а також самоосвіта батьків.

Рівень педагогічної освіти батьків залежить від традицій у сім'ях, в яких вони виростили, від набутих знань, життєвого досвіду, здатності до саморозвитку. На сучасному етапі, у зв'язку з переходом до нового типу суспільства, утвердженням нових суспільних, етичних цінностей, а також із процесами глобалізації, педагогічна грамотність батьків нерідко відстає від реальної педагогічної ситуації, суспільних потреб, очікувань дитини. Тому педагогічний заклад дбає про постійний розвиток педагогічних знань батьків, вдаючись до різних методів роботи:

- *педагогічна пропаганда* (у вигляді індивідуальних та індивідуально – групових консультацій) серед батьків,

- *виступи перед батьками* психологів, лікарів, юристів;

- *робота форуму батька* (саме батька з метою ствердження важливості батьківського виховання, адже останнім часом пріоритет у вихованні дитини має мама);

- *клубу «Формула сімейного щастя»*

- *відвідування батьками навчальних занять, позакласних заходів;*

- *організація роботи кабінету «Батьківська світлиця»* (тут зосереджені методичні матеріали з питань сімейного виховання, спеціальні стенди, присвячені різним напрямкам сімейного виховання, конкретний роздатковий методичний матеріал для батьків, перелік порад для батьків тощо);

- *обмін досвідом між батьками* щодо сімейного виховання дітей;

- *опрацювання педагогічних ситуацій*, які використовують для розв'язання окремих питань сімейного виховання (це дає можливість з'ясувати уявлення батьків про ті чи інші педагогічні проблеми сімейного виховання, а також допомагає здобути певні педагогічні знання);

- *взаємодія ради освітнього закладу, батьківських комітетів класів з громадськими організаціями батьків*. У їх компетентність входить: колегіальне рішення окремих питань життя навчального закладу; допомога школі і класам в проведенні виховної роботи з учнями; правова дія на батьків, що недбайливо відносяться до виховання, надання матеріальної допомоги навчальному закладу, окремим сім'ям тощо.

Серед сучасних і в той же час дієвих засобів у роботі з батьками виділяємо використання Інтернет – ресурсів. Вагоме значення в інформаційному забезпеченні відіграє веб-сайт закладу, який має популярність серед батьків. На його сторінках розкриваються особливості, наступність і взаємозв'язок між початковою та середньою ланкою, допрофільною підготовкою, ранньою профілізацією та профільним навчанням, презентуються результати проведення спільних з батьками заходів із використанням відео-, аудіо- чи фотозасобів. Створено рубрику типу «Online консультації», де батькам надається фахова підтримка з проблемних питань виховного процесу.

Батьківська освіта складається з 3 –х основних етапів, кожен з яких має свою специфіку

залежно від віку дитини й водночас пов'язаний з іншими проблемами.

Так, у 1-4 класах центральними для батьків є проблеми адаптації молодших школярів до нового для них середовища, а також питання збереження фізичного та психічного здоров'я дитини й формування у молодшого школяра навичок навчальної діяльності.

У 5-9 класах під час батьківського навчання домінують питання вивчення специфіки середнього шкільного віку (11 -15 років), становлення самооцінки підлітка, особливості прояву прагнення до самоствердження, особливості взаємин підлітків у групі і колективі, мотивації здорового способу життя.

У 10-11 класах у центрі обговорення на заняттях з батьками – проблеми, властиві старшому шкільному віку (дітям 15 -17 років): професійна орієнтація, статеве виховання, підготовка до родини і шлюбу, соціалізація й самореалізація старшокласників.

Основна ідея варіантів програм освітньо – виховної взаємодії родини і закладу освіти полягає ще й у тім, що кожна дитина – особистість і кожную дитину навчаємо і виховуємо як особистість. Щоб педагогічна взаємодія освітнього закладу і родини були успішними, батьківське навчання прив'язане й до моделі випускника закладу освіти. Таке педагогічне батьківське навчання сприяє реалізації моделі випускника, озброює батьків основами педагогічних знань, необхідних для життя і виховання дітей.

Система взаємодії закладу освіти і родини дає змогу здійснити особистісно зорієнтовані підходи в цілісному виховному процесі. Крім змістовного (вибір форм та методів навчання) та програмно – структурного (вікового) напрямку навчання батьків, враховуємо і соціально – структурний напрямок, який передбачає реалізацію системи просвітних педагогічних заходів для різних категорій родин (родин, що потребують особливої уваги, неблагополучних, кризових, асоціальних родин).

Наступна функція роботи - *включення батьків* до спільної із освітнім закладом навчально - виховної діяльності з дітьми. Для чого це необхідно? По – перше, це надає батькам знань умов навчання і виховання дитини; по –друге, допомагає класним керівникам, вчителям – предметникам у розвитку інтересів і здібностей учнів.

Як же включаємо батьків до організації роботи в класі?

Класний керівник знайомить батьків зі своєю педагогічною позицією, з метою, завданнями майбутньої роботи, разом планують виховну роботу та знаходять можливі шляхи реалізації цього плану:

- спільні походи, екскурсії, олімпіади, спартакіади, колективні творчі справи, змагання, ремонт і благоустрій тощо;
- участь у профорієнтаційній роботі закладу освіти : зустрічі з учнями, екскурсії на підприємства, профконсультації, устаткування кабінету профорієнтації;
- участь у Раді закладу освіти, класних батьківських комітетах тощо.

Вагоме значення у педагогічній взаємодії має участь батьків в управлінні освітнім закладом. На сьогодні створені сприятливі передумови для участі батьків у вирішенні питань управлінського характеру щодо вибору навчальних предметів, профілю навчання, розробки системи заходів з підвищення якості навчання тощо. Цьому сприяє робота батьків у складі батьківських комітетів, раді освітнього закладу, піклувальній раді, циклових комісіях.

Дієвою, на нашу думку, є співпраця батьків з учителями-предметниками (відвідування уроків з метою спостереження за діяльністю педагога та учнів, з метою практичної участі батьків в уроці, з метою змагання дітей та батьків, що стимулює пізнавальні інтереси дітей, урок сумісного вивчення інформаційних технологій (ознайомлення батьків із можливостями

сучасних освітніх технологій або, навпаки, батьки діляться «секретами» своїх досягнень в ІКТ).

Важливою ділянкою в системі роботи є *коректування виховання в сім'ях окремих учнів*. Перший аспект – це надання психолого – педагогічної допомоги (обдарованим, таким, що проявляє схильність до вивчення окремих навчальних предметів, або інтерес до форм позаурочної діяльності). Інший напрям – це надання батькам психолого – педагогічної допомоги у вирішенні важких проблем сімейного виховання: вирішення протиріч підліткового віку, подолання труднощів виховання дівчаток і хлопчиків, профілактика формування шкідливих звичок. Допомога в подоланні поганого впливу асоціальних і антисоціальних неформальних об'єднань молоді, профілактика правопорушень. Індивідуальна робота з неблагополучними сім'ями з підвищеною конфліктністю; сім'ями, що не забезпечують належного розвитку і виховання дітей. Ця робота ведеться спільно з правоохоронними органами: інспекціями і комісіями у справах дітей, відділами охорони прав дитини і опіки міської ради.

У ході роботи над вирішенням проблеми були виділені *такі напрями взаємодії з батьками у розвитку особистості школяра:*

1. *Родинно – педагогічне виховання культури здоров'я учнів.*
2. *Інтеграція актуальних можливостей сім'ї та школи у досягнення успішності дитини.*
3. *Взаємодія вчителів та батьків на шляху формування в учнів готовності до самореалізації.*
4. *Виховання учня - громадянина, учня – патріота в умовах співпраці сім'ї та закладу освіти.*

Незаперечною є істина, що майбутнє нації значною мірою залежить від здоров'я молодого покоління. У зв'язку з цим нині перед закладом освіти та сім'єю постає гостра проблема навчання учнів здорового способу життя. Забезпечення в закладі освіти сприятливих умов для збереження і зміцнення здоров'я учнів, застосування вчителями здоров'язбережувальних технологій, а також плідна співпраця педагогів та батьків створюють підґрунтя для виховання нової генерації, яка має високий рівень готовності до реалізації валеологічних умінь. Підкреслимо, що тільки завдяки спільним зусиллям педагогів, учнів та їхніх батьків можна досягти бажаного результату щодо виховання культури здоров'я у школярів, адже діти завжди наслідують своїх батьків, орієнтуються на батьківський приклад, але самі ж батьки не завжди демонструють приклади здорового способу життя. У зв'язку з цим у закладі освіти працює **циклова комісія**, яка розробляє і втілює план заходів для оптимізації співпраці між учителями і батьками для вироблення в учнів навичок здорового способу життя. Протягом навчального року з даного питання проводяться виховні години, години спілкування, тренінги, конкурси агітбригад, на кращу розробку буклета чи листівки (батьки беруть у цьому активну участь) тощо. Широку популярність серед батьків та учнів має проведення *родинно – спортивних свят, змагань* тощо, а активний відпочинок не тільки зміцнює здоров'я дитини, а й об'єднує членів родини.

Одним з основних етапів збереження здоров'я є рання профілактика негативних явищ, шкідливих звичок. З цією метою організована робота наркологічного посту, прийнята *санітарно – просвітницька програма*, до реалізації якої включені медпрацівники міської лікарні (вони здебільшого випускники закладу освіти або батьки учнів). Лікарі-фахівці надають консультативно – методичну допомогу всім учасникам освітнього процесу, проводять лекції, тренінги для учнів кожної паралелі класів за ретельно підбраною тематикою. Батьки та учні беруть участь в оформленні стендових повідомлень «Соціально-педагогічна служба інформує» з питань пропаганди здорового способу життя та виховання культури здоров'я. Особлива увага

приділяється дітям з соціально неспроможних сімей, дітям з групи ризику, дітям з послабленим здоров'ям, тому їм пропонується пройти безкоштовне санаторно – курортне лікування. Так, у 2013 – 2014 н. р. було оздоровлено 76 учнів, в 2015-2016 – 42 учні, 2016 - 2017 – 56 учнів. Великою популярністю серед батьків та учнів користується літній оздоровчий табір «Сонечко».

Формування ціннісної мотивації особистості на здоровий спосіб життя, виховання культури здоров'я – процес досить складний і суперечливий: має пройти не один рік роботи, щоб довести до свідомості кожної дитини, кожного з батьків той факт, що стан здоров'я і творчих можливостей людини майже на 70% залежить від неї самої, від рівня і стилю її життя, від її власної культури здоров'я і тільки на 30% від факторів зовнішнього середовища. Проте педагогічний колектив у взаємодії з батьками плідно працює в даному напрямку, адже усвідомлює, що від здоров'я наших сьогоднішніх дітей залежить здоров'я наступних поколінь, а отже, здоров'я нації в цілому.

На інтеграцію навчального закладу і батьків в значній мірі впливає авторитет педагогічного колективу та окремих вчителів, що визначають репутацію закладу освіти в місті. Це зумовлено якістю освіти, яку здобувають учні, досягненнями учнів за межами освітнього закладу (конкурси, олімпіади, змагання); ставленням випускників до навчального закладу, їх бажанням приходити і зустрічатися зі своїми вчителями; відносинами між дитячим садком, який «надає» майбутніх учнів, й закладом освіти, між батьками майбутніх першокласників та педагогами. Репутація закладу освіти визначається також вже накопиченим досвідом спілкування та взаємодії з батьками: зацікавлене ставлення освітнього закладу до батьків, уміння в кожному учневі побачити своє «я», позитивний початок, помітити успіх, доповісти про це батькам, залучити батьків до загальногінмазійних справ — все це сприяє росту авторитету навчального закладу і бажання батьків допомагати дитині. Стосовно батьків, то правильно налагоджена взаємодія із закладом освіти сприятиме й підвищенню рівня їх педагогічної грамотності; *батьки стають безпосередніми учасниками освітнього процесу*; відчутна єдність виховного впливу на дитину з боку батьків і закладу освіти.

Важливим завданням сучасного навчання в школі є розвиток дитини як неповторної індивідуальності зі сформованим творчим потенціалом та прагненням до самостійної пізнавальної діяльності. А дієвими помічниками вчителя у вихованні інтелектуально – творчої особистості є також сім'я школяра. Родина у розвитку особистості є рушійною силою – допомагає прояву творчості і самостійності дитини, підвищенню інтелекту, виробленню принципово нових пріоритетів: здатність цінувати себе і поважати інших, бачити й творити добро, нейтралізувати зло, шукати шляхи адаптації в нових умовах. Саме на розвиток дитини як неповторної індивідуальності направлені основні ідеї програми «Обдарованість», яку втілює циклова комісія вчителів.

Було визначено такі *умови успішної співпраці гімназії і сім'ї в навчання і розвиток дитини*:

- інформованість батьків про гімназійне життя, про освітній процес, про всі можливості, які сім'я може використовувати для освіти своєї дитини;
- включення батьків в життя гімназії ;
- узгодженість у підході до особистості дитини;
- кваліфікована допомога та підтримка у складних життєвих та педагогічних ситуаціях;
- справедливе розв'язання конфліктів.

Активізації участі батьків у навчально-виховному процесі сприяють виконання батьками педагогічних доручень. У роботі з дітьми *батькам доручаємо* керувати (за згодою) гуртком,

секцією, клубом за інтересами, брати участь у пізнавальній, творчій діяльності, зокрема у конкурсах, проектах, презентаціях, святах знань і майстерності, турнірах знавців, творчих гостинах. Ефективною формою пізнавальної діяльності батьків та учнів є творчі завдання. Такі завдання готуються вчителями з різних навчальних дисциплін. Конструкторські, дослідницькі, пізнавальні та прикладні домашні завдання спрямовані як на розвиток творчих здібностей учнів, так і на формування досвіду партнерства дітей з батьками. Не так часто батьки бувають реально включені в педагогічний процес. Дана ж форма занять передбачає активну участь дорослих у навчально-виховній роботі.

Робота «Літньої школи» відбувається також за участю в ній батьків: люди, які самі шукають знання, вміють їх використовувати в житті, хочуть поділитися ними з іншими. У «Літній школі» батькам надається така можливість: вони не тільки активні учасники інтелектуальних конкурсів і занять, але й їх організатори та ведучі. Подібні форми роботи дають чудові результати. Це і зовсім інший погляд на проблему інтелектуального розвитку дитини, і глибока зацікавленість батьків у даному процесі, і мотивація до підвищення пізнавальної активності учнів, бажання зрівнятися у своїх можливостях з дорослими, і гордість за батьків.

Сучасність потребує реалізації нових освітніх парадигм, метою яких є формування особистості як суб'єкта діяльності, здатного до адаптації, розвитку в змінних соціально – економічних умовах. Така спрямованість освіти буде створювати необхідні умови для продуктивної соціалізації школярів, перш за все успішного професійного і життєвого самовизначення.

Оскільки метою діяльності сучасної школи є створення умов для формування соціально – адаптивної, компетентної, творчої особистості, умов, необхідних для збереження і зміцнення здоров'я дітей, у гімназії розроблено принципово новий механізм профорієнтаційної роботи: учень і його близькі повинні мати якнайбільше інформації про ринок роботи, освітніх послуг і тенденції розвитку малого і середнього бізнесу. Така інформація осмислюється і переосмислюється (рефлексується) учнем і його оточенням – друзями, батьками, шкільним психологом, педагогами і т.д. Саме на основі такої рефлексії учень може зробити усвідомлений і відповідальний вибір свого професійного майбутнього, тобто це і є ціле направлений пошук відповідей на знамениті питання Едісона: Що потрібно людям (суспільству, державі)? Що я вмію добре робити (які є у мене здібності)? Що я вмію робити краще всього із того, що потрібно людям? Знаходження відповідей на ці питання забезпечить учню в майбутньому достойне життя. Цей напрямок роботи реалізується членами циклової комісії «Професійна орієнтація як інструмент соціалізації учнівської молоді». Відповідно до визначених завдань застосовуються різноманітні форми і методи роботи: уроки з елементами профорієнтації, виховні години, екскурсії, тренінги, курси за вибором, профконсультації тощо. Відкритість навчально – виховного процесу сучасної демократичної школи дозволяє **включити батьків** до будь-яких видів профорієнтаційної роботи. Батьківське середовище в даному виді співпраці виступає як сторона, що зацікавлена в отриманні профорієнтаційних послуг і тому намагається всіляко допомагати, надаючи профінформаційні послуги і підтримуючи профорієнтаційні заходи в навчальному закладі, тобто учасники НВП знаходяться у постійному пошуку нових можливостей й складають «тріаду взаємодії»: педагогічний колектив - учнівський колектив – батьківський колектив.

Ще в II половині 90-х років минулого століття в закладі освіти були запроваджені спецкурси системи «АЗІМУТ» як мотиваційні допрофільні курси за вибором у 5-7 класах, поступово вводилося профільне навчання у старшій школі. Вибір спецкурсу або майбутнього профілю класу відбувався за безпосередньою участю учнів та їх батьків.

Школа успішно завершила у 2013 році експериментальну роботу з теми «Вибір успішної професії». Занурення вчителів у специфіку профорієнтаційної роботи викликало необхідність фахової підготовки. За запитом освітнього закладу було розроблено навчальну програму курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників середніх загальноосвітніх закладів «Профконсультація в школі», укладачами якої стали О. П. Сергєєнкова, доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедрою загальної, вікової і педагогічної психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка; Т. М. Бабко, старший викладач кафедри педагогіки та психології КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради інші науковці та практики. Метою курсу стала підготовка педагогічних працівників середніх навчальних закладів до здійснення професійної консультації учнів та їх батьків; створення сприятливих умов для отримання фахівцями основних профконсультаційних компетенцій, необхідних для роботи з учнями різних вікових категорій. Результатом навчання вчителів закладу освіти за визначеною програмою стала розробка та апробація профконсультаційних сценаріїв. Перший досвід вчителів – профконсультантів гімназії було узагальнено у посібнику «Перші кроки шкільного профконсультанта». Для старшокласників запроваджено курси за вибором «Основи інтелектуальної власності», «Побудова кар'єри», які підвищують готовність учнів до усвідомленого вибору успішної майбутньої професії.

Якісна спеціалізована підготовка вчителів та їхня самоосвітня діяльність дозволяють урізноманітнювати форми і методи роботи з дітьми та батьками щодо формування здатності учнів до самореалізації. Так з'явилася нова цікава форма роботи, яка дозволяє охоплювати творчістю учнів, батьків і педагогів - це колективна творча справа. Колективною творчою справою охоплені в закладі освіти діти різних вікових категорій. Створена ціла низка учнівських проєктів, присвячених різноманітним професіям і, як правило, в кожному визначена певна роль батьків під час вибору професії : підтримка інтересів дитини, створення необхідних умов, династичне наслідування професії тощо.

Серед інноваційних підходів вирішення профорієнтаційних завдань слід виділити запровадження у навчальний процес профорієнтаційного компоненту. На уроках учні отримують не лише програмні знання та навички з певного предмета, але й розглядають можливості практичного застосування їх у професійній діяльності. Розроблено алгоритм підготовки до уроку з елементами профорієнтації. До речі, найбільш вдалим уроками були ті, на яких використовувався досвід батьків як приклад відповідального ставлення до праці та досягнення професійної мети. Крім того, перед учнями в якості наставника виступають не вчителі, а люди, що спеціалізуються в іншій галузі професійної діяльності, а отже, зростає зацікавленість та довіра дітей до отриманих знань, зростає значимість батьківського виховання у зв'язку із демонстрацією суспільної користі праці батьків. Останнім часом стали популярними виховні години за участю батьків з різноманітною тематикою психолого-педагогічного спрямування. Частіше за все вони проходять у формі діалогу, тренінгу, бесіди. Звичайно, найпоширенішими темами для спілкування батьків та дітей є проблема самовизначення молодшої людини.

Отже, профорієнтаційна діяльність вчителя в закладі освіти побудована на особистісному підході до кожного учня, батьків. Завданням учителя є побудова у співробітництві з учнем або його батьками такої моделі вирішення ситуації, яка дозволить максимально реалізувати учнівський потенціал, задовольнити потреби та відкрити нові перспективи у процесі самопізнання та самореалізації учня.

Сьогодні для української родини, так і для всієї освітньої системи важливим завданням є формування особистих якостей громадянина України, які вимагають у себе національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру. Саме патріотичне виховання передбачає усвідомлення дітьми своєї етнічної спільності, оволодіння національними цінностями і мовною культурою свого народу, тому протягом багатьох років упроваджується проект «Громадянсько – патріотичне виховання».

Патріотичне виховання дітей у родині – складний і суперечливий процес, на який впливають різні фактори: матеріально-економічна забезпеченість, соціальний стан та рівень освіти батьків, місце проживання (місто, село), звичаї і традиції в родині, кількість членів родини, ставлення до дітей тощо. Досвід переконує, що діти, якщо з ними ведеться в родині цілеспрямована робота, успадковують славу своїх батьків, дідів, прадідів, славу народу. Родина є благодатним середовищем для виховання патріотичної свідомості, почуттів і переконань у дітей, але не завжди. Це вимагає здійснювати національно-патріотичне виховання диференційовано, спираючись на кращий досвід окремих сімей.

Вихованню національної свідомості учнів сприяють і заходи, підготовлені класними керівниками у співпраці батьками учнів (родинне свято "З повагою до сивини", театралізовані вистави «Андріївські вечорниці», «Сорочинський ярмарок», "Посвята в першокласники, «Посвята в гімназисти» тощо). У напрямку патріотичного виховання відбуваються різноманітні конкурси та змагання: конкурс «Козацького роду нема переводу», військово-патріотична гра «Зірниця». Традиційним став фестиваль-конкурс української пісні «Співоче поле гімназії» серед 5-11 класів тощо. Велику роль у патріотичному вихованні учнів відіграють також й екскурсії. Традиційними стали екскурсії учнів до краєзнавчого музею м. Дніпрорудне, гімназійних музеїв Бойової слави, народознавства, природничого музею, Творчої галереї, де екскурсоводами є батьки та діти.

Події останніх місяців дають підстави стверджувати, що наші діти, члени їхніх родин проявляють патріотичну свідомість та міцну громадянську позицію. Проявом цього стали організовані учнями та батьками акції на підтримку бійців Української армії, поранених бійців, участь у благодійних акціях «Голуб миру», «Зігрій солдата шкарпетками», «Лист пораненому», «Підтримай солдата».

У ході роботи над проблемою «Формування партнерських відносин батьків та вчителів як засіб розвитку особистості учня» ми визначили орієнтовні **критерії ефективності** формування системи партнерських відносин батьків та педагогів як засобу розвитку особистості учня у закладі освіти (при врахуванні виховних ресурсів сім'ї):

- задоволеність освітнім процесом;
- активність батьків у навчально – виховному процесі закладу;
- задоволеність батьків результатами спільної діяльності з учителями;
- ступінь участі батьків в управлінні освітнім закладом;
- єдність педагогів, батьків, самих учнів у поглядах та позиціях щодо вибору профілю навчання та визначення шляхів його реалізації;
- вплив співробітництва гімназії і сім'ї на усвідомлений вибір учнями успішного професійного майбуття.

Отже, формування системи партнерських відносин батьків та педагогів як засіб розвитку особистості учня можливе за сукупності таких умов:

- дотримання дидактичних принципів особистісно - орієнтованого та діяльнісного підходів, спрямованих на активізацію партнерських відносин батьків та педагогів у контексті розвитку дитини та їх впровадження у навчально – виховний процес;
- партнерські відносини є тристоронніми, і мають позитивний вплив як на батьків, так і на вчителів та учнів:

для педагогів корисні тим, що стимулюють піклування про авторитет закладу серед інших шкіл міста; формують критичне мислення колективу щодо освітньої програми, освітнього процесу, викликають прагнення до їх оновлення, удосконалення, враховуючи думку батьків про якість освітнього процесу;

для батьків правильно налагоджені партнерські відносини з гімназією сприяють підвищенню рівня їх педагогічної грамотності, педагогічної культури, безпосередній участі батьків у навчально-виховному процесі;

для учнів – в наданні можливостей для вільного розвитку і саморозвитку, повної реалізації їх творчого потенціалу, усвідомленого вибору учнями свого майбутнього.

Тому партнерська співпраця вчителя й батьків є найміцнішим фундаментом в напрямі виховання особистісного «Я» дитини, розвитку її інтелектуальних здібностей і потенційних можливостей, створенні простору успіху і радості. А тому актуальними залишаються слова В.О Сухомлинського: « Час і батькам, і вчителям глибоко усвідомити, що ні школа без сім'ї, ні сім'я без школи не можуть справитись з найтоншим завданням – становлення людини».